

Marko Joas

Julkishallinnon professori
Åbo Akademi
marko.joas@abo.fi
+358 400 726 125

Kaupunkien ja kuntien rooli Euroopan vihreässä siirtymässä (The European Green Deal, COM(2019) 640 final)

Tiivistelmä: Kaupunkien ja kuntien rooli Euroopan vihreässä siirtymässä

Euroopan vihreä siirtymä (EGD) koskee vahvasti kuntasektoria Suomessa. Ohjelmaa pohjustaa jo aikaisempi vahva paikallinen kestävä kehityksen työ ja ilmastopolitiikka. Kunnat ja kaupungit ovat kuitenkin eri tason toimijoita kestävä kehityksen osalta. Suurimmat kaupungit ovat eurooppalaisittain vahoja, jopa edelläkävijöitä. Osa keskisuurista ja pienemmistä kunnista tekee kestävyystyötä ja ilmastopolitiikkaa omien voimavarojensa mukaan hyvällä kansallisella tasolla, mutta valitettavan suuri osa kunnista katsoo että omat resurssit tai tarpeet eivät mahdollista tai edellytä aktiivisesti tätä työtä.

Konteksti ja paikkasidonnaisuus ovat erittäin tärkeitä lähtökohtia paikallisen kestävä kehityksen takaamiseksi ja EGD:n edistämiseksi. Tietoinen, laajasti osallistava poikkihallinnollinen ja pitkäjänteinen policy- ja strategiatyö on keskeisessä asemassa EGD:n eri osa-alueilla, tätä työtä on kannustettava ja (ainakin pienemmissä kunnissa) myös kansallisesti ohjattava ja tuettava jotta riittävä resurssien taso ja kapasiteetti saavutetaan. Suomalaisia kaupunkeja on kannustettava verkostoitumaan yhä vahvemmin myös kansainvälisesti, edelläkävijät tätä jo tekevät hyvällä menestyksellä.

Sammanfattning: Städers och kommuners roll i den europeiska gröna given ('The European Green Deal' COM(2019) 640 final)

Den europeiska gröna given (EGD) har en stor betydelse för kommunsektorn i Finland. Programmet kan lokalt stöda sig på tidigare framgångsrikt arbete för hållbar utveckling och klimatet. Kommunerna och städerna har dock olika utgångspunkter för arbetet. De stora städerna i Finland har kommit rätt långt även i en internationell jämförelse, många medelstora städer och också mindre kommuner arbetar bra i en nationell kontext. Oroväckande många små kommuner saknar resurser eller uppfattar inte behov att arbeta med dessa problem på samma nivå som de större kommunerna.

Att beakta den lokala kontexten är en förutsättning för att EGD:s målsättningar kan nås. Ett medvetet tvärsektorielt och långsiktigt policy- och strategiarbete genom ett brett deltagande är centralt för att arbeta med EGD:s ambitiösa målsättningar. Arbetet måste både styras och stödjas nationellt (framför allt för de mindre kommunernas del) för att tillräcklig kapacitet kan uppnås. Städerna och kommunerna måste också uppmuntras att arbeta genom internationella och nationella nätverk, föregångarna gör redan detta i stor utsträckning.

Kaupunkien ja kuntien rooli Euroopan vihreässä siirtymässä

Marko Joas

Alkuun

Lausunto pohjautuu tiedonannon sisällön analyysiin sekä aikaisempiin vertaileviin empiirisiin tutkimuksiin, kuten DISCUS (EU 7th FP) ja URMI (SA/STN), kaupunkien ja kuntien työstä ja roolista kestävän kehityksen periaatteiden hyväksi paikallisella tasolla. Liitän lausunnon loppuun yleiset lähteet ja viitteet lisämateriaaliin.

Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen megatrendi, mutta myös eurooppalainen ja suomalainen muutosprosessi, eri laajuudessa ja muodoissa, mutta kuitenkin vahvasti toimintaympäristöä muokkaava muutos. Kaupungit, etenkin suuret, toimivat yhteiskunnan vetureina, vetovoimaisina talouden, koulutuksen ja yhteiskunnan muutosvoimina. Kaupungistuminen merkitsee myös selvää muutosta kestävän kehityksen politiikan ja ympäristöpolitiikan toimintaympäristöön.

Kaupungit ovat jo tai niistä on tultava keskeisiä toimijoita luomaan edellytyksiä syvemmälle kestävän kehityksen politiikalle: *‘It is increasingly recognised that ‘cities are key players in implementing the EU’s goals in terms of a low-carbon economy ... and resource efficiency. They are crucial in improving waste management, public transport, water management and, through integrated urban planning, the efficient use of land.’* (EEA 2019, EEA 2015). Kaupungit ovat usein myös edelläkävijöitä tekemään työtä kaikkein haastavimmissa kestävän kehityksen kysymyksissä kuten ilmastomuutos tai yhteiskunnan eriarvoistuminen.

EU:n vihreän kehityksen ohjelma (jatkossa **EGD** – The European Green Deal) seuraa vahvasti kestävän kehitys-konseptin peruslähtökohtia ympäristön, talouden ja sosiaalisen kestävyiden yhteensovittamiseksi, tältä osin ohjelma on selvä viesti jo 1990-luvulta olevien aikaisempien yleisten poliittisten tavoitteiden vahvistamiseksi. Kaupungeilla ja kunnilla on jo aikaisemmin ollut vahva rooli tässä työssä, ja tulee myös jatkossa olla vahva rooli ohjelman eri osien läpiviemiseksi. Kestävän kehityksen fokuksen siirtyminen vuosien aikana on muuttanut ohjelmien nimiä – kestävästä kehityksestä tai paikallisagendoista esimerkiksi ilmastomuutoksen hallintaan ja bio/kiertotalouteen. Tätä muutosta on usein ohjannut kansalliset ja kansainväliset olevassa olevat rahoitusinstrumentit ja projektit.

Tiedonanto ja kunnat – keskeistä sisältöä kuntien ja kaupunkien kannalta

Kunnat ovat keskeisiä toimijoita kestävän kehityksen eri osa-alueilla. Kuntien on arvioutu hallitsevan mahdollisia toimenpiteitä vahvasti esimerkiksi ilmastopolitiikan osalta: *‘Local governments are key players because they control, either directly or indirectly, up to 50% of the policy measures aiming at the reduction of greenhouse gas emissions. These policies encompass physical planning, local transport and traffic planning, building regulations, and even local and regional energy production. Thus, local governments are key actors combatting climate change’* (Kern & Joas 2019, katso myös Rosenzweig et al 2018, Johnson 2018). Pohjoismaissa kunnilla on vielä selvästi vahvempi rooli esimerkiksi sosiaalisen kestävyiden osalta.

EDG:n vaikutus kuntiin tulee siis olemaan suuri jo lähtökohtaisesti. EU:n komission EGD-tiedonannon esille nostamien tavoitteiden osalta kunnilla on selkeä rooli lähes kaikissa, selkeä mandaatti löytyy ainakin seuraavissa:

- **Ilmastopolitiikka ja nollapäästöt:** Kuntien omat tavoitteet, toimenpiteet ja kansallinen implementaatio.
- **Energia:** Sekä oman tuotannon ja infrastruktuuriin muutoksen osalta, kuntien ostopolitiikka energian osalta ja paikalliset informaatio, kaavoitus yms toimet.
- **Rakennuskanta:** Oman kiinteistökannan hoitaminen ja kaavoituksen mahdollistat ohjaavat toimet.
- **Kestävä ja älykäs liikkuminen:** Kuntien vastuu julkisesta liikenteestä, sen käyttöön ohjaamisesta ja yksityisen autoilun vähenemiseen ohjaavat kaava ja paikalliset liikenne ratkaisut, myös vahva vastuu kansallisen liikenneinfran tukeminen vastuullisten ratkaisujen osalta.
- **Tutkimus ja koulutus:** Kunnat vastaavat perusasteen ja toisen asteen koulutuksesta joiden on tuettava kokonaismuutosta, yhteistyö kaupunkien ja yliopistojen/korkeakoulujen välillä tukee myös paikallisen tason mahdollisuuksia oman tieteesen ja paikalliseen osaamiseen perustuvien ratkaisujen löytämiseen ja paikallisten innovaatioiden tukeminen.
- **Kiertotalous ja pellostä pöytään:** Oman toiminnan ohjaaminen ja kuntien elinkeinopolitiikan avulla yrittäjien ohjaaminen ja tukeminen.
- **Oikeudenmukainen siirtymä:** Rakennemuutokset nostavat usein esiin kuntien roolin lähimpänä ihmistä-toimijana, sosiaalipolitiikka ja myös esimerkiksi koulutuksen, kaupunkisuunnittelun ja julkisen liikenteen on tuettava rakennemuutoksen mukanaan tuomia epäkohtia, kuten työttömyyttä.
- Kunnilla on tietenkin myös selvät roolit **ekosysteemin ja biodiversiteetin** suojelemisessa ja **vihreän julkisen rahoituksen ja sijoittamisen** osalta.

Käyn seuraavassa osassa läpi joitakin mahdollisuuksia ja ongelmakohtia ohjelman paikallisen läpiviemisen osalta.

Kuntien ja kaupunkien mahdollisuudet ja rajoitteet toteuttaa paikallisesti osia vihreän siirtymän periaatteista

Kuntien mahdollisuudet ja rajoitteet viedä läpi EGD:n tavoitteita vaihtelevat useasta eri syystä, seuraavassa lyhyt katsaus muutamiin minun tutkimusalaan liittyviin keskeisiin seikkoihin.

Eriytynyt ongelmakuva

Kestävä kehitys-konseptina haastava ja tulkittavissa eri tavoin, EGD:n tavoitteet ovat samoin lähestyttävissä eri suunnista. Tämä tulkinnanvaraisuus on sekä vahvuus että myös rajoite. Kaikki kunnat eivät välttämättä ole sisäistäneet konseptin laajuutta, myös ongelmakuvan kohdistuminen omaan tilanteeseen voi olla haastavaa koska lähtökohdat ovat usein hyvin erilaiset suurille kaupungeille, keskisuurille kaupungeille ja kunnille ja pienille kunnille. URMI-projektin puitteissa tehty kuntakysely tuo kuitenkin esiin että lähes kaikkien kuntien lähtökohtana on talouden luoma pohja myös muuhun policytyöhön kestävyiden eri osa-alueilla. Talous ja kansallinen poliittinen viitekehys ovat keskeisempiä muutosvoimia kunnille kuin esimerkiksi muuttoliikkeet, ympäristön tila tai sosiaalinen kestävyys.

Hallinnon resurssit, kapasiteetti ja rakenteet

Suurin yksittäinen syy eri tason kestävä kehityksen työhön kuntien välillä Suomessa on suuret erot kuntien taloudellisten ja henkilöstöresurssien kohdalla. Kuntakoolla ja jossain määrin myös kuntatalouden vahvuudella on merkitystä. Suomen suuret kaupungit tahtovat kuulua ja osin myös kuuluvat Euroopan eliittiin kansainvälisen kestävä kehityksen ja ilmastotyön osalta (katso esimerkiksi Cornier 2012, Evans et al 2005), useat keskisuuret kaupungit ovat myös aktiivisia ja tekevät hyvää kansallista, paikallista työtä kestävä kehityksen ja ilmastopolitiikkaa osalta, harva pienempi kunta pystyy samaan. Resurssit (raha, henkilöstö, osaaminen) vaikuttavat paljon.

Muutoksen hallinta vaihtelee kunnissa proaktiivisesta reaktiiviseen – osaamisesta ja resursseista riippuen. Osa kaupungeista, etenkin suuret, pystyvät reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin paremmin ja nopeammin kuin monet pienemmät kunnat, pienten kuntien ketteryys ei tule esiin resurssierojen takia. Kuntien eri tason toimintaedellytykset ovat myös näkyvissä pitkän aikavälin seurannassa, vahvempi kansallinen tuki tasoittaisi eroja.

Hallinnon ja politiikan lyhyemmät aikajanas eivät sovi yhteen kestävä kehityksen pitkän ajan tavoitteiden kanssa. Poliitiikan syklit ohjaavat strategisen suunnittelun syklejä enemmän kuin esimerkiksi ympäristön hidas palautuminen (esimerkkinä vaikkapa meren rehevöityminen) tai kaupungistuminen.

Pitkän aikavälin strategiat ovat kunnissa vapaaehtoisia, lyhyen pakollisia. Kuntia tulisi tästä syystä vahvemmin kannustaa pitkän aikavälin strategiseen suunnitteluun, tämä tulee selvästi esiin URMI:n osa-tutkimuksessa jossa tarkasteltiin paikallista kestävä kehityksen strategiatyötä (Heino et al 2020).

Myös poliittiset erot voivat vaikuttaa kuntien välisiin eroihin tavoitteiden ja toimintatapojen osalta vahvemmin kuin hallinnon sisäiset painotukset (Bondarouk et al 2019), tämä piirre korostuu helpommin henkilöityneissä poliittisissa järjestelmissä, kuten pormestarivetoisissa kaupungeissa.

Hallinnon sektoreiden väliset seinät, policysilot, vaikeuttavat myös yhä holistista kestävyystyötä myös Suomessa. Historiallisesti kokonaisvaltainen kestävä kehityksen työ on kunnissa jäänyt usein ympäristöhallinnon vastuulle. Joissakin kunnissa on tapahtunut selvää muutosta laajempaan poikkisektorityöhön, mutta tämä ei koske vielä koko kuntakenttää. Poikkihallinnollinen lähestyminen voi myös usein jäädä projektikohtaiseksi ja instituutioiden pidempiaikainen oppiminen jää myös siksi heikoksi (katso Grönholm 2020). Suurimmat kaupungit tekevät tosin kestävä kehityksen työtä pidemmällä aikavälillä ja poikkihallinnollisesti, verkostoituvat vahvasti sekä kansallisesti että myös kansainvälisesti.

Yhteistyö, monitasohallinta, koordinaatio ja projektikeskeisyys

Ympäristö- ja kestävyysongelmien ratkaisu edellyttää laajaa yhteistyötä kaikkien toimijoiden kesken, poliittiset ratkaisut tarvitsevat korkean legitimitiasteen, jotta päätökset ovat tehokkaita ja tavoitteet voidaan saavuttaa. EGD:n tavoitteiden hyväksyminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla on keskeistä, toimintatavat voivat vaihdella – subsidiariteetti on tärkeä periaate kaikilla tasoilla, ei ainoastaan EU:n ja kansallisvaltioiden välillä.

Monitasohallinnan ja paikallisen osallistavan demokratian antamat työkalut ovat vain osin tehokkaassa käytössä Suomessa. Vaikka kuntien rooli onkin hyvin keskeinen pohjoismaissa, EGD:n tavoitteita ei voi yksin saavuttaa edes yhden kunnan osalta ainoastaan paikallisella lähestymistavalla, esimerkiksi onnistunut ilmastopolitiikka edellyttää vahvaa monitasoyhteistyötä, etenkin

suurkaupunkialueilla (Lundqvist 2015). Yhteistyön muotoja, vertaisilta oppimista ja kaksi- tai jopa monisuuntaista kommunikaatiota on parannettava: *'In conclusion, the paper calls for new forms of adaptive urban governance that go beyond the conventional notions of urban (adaptation) planning.'* (Birkmann et al 2010).

Sekä kansainvälisiin että kansallisiin verkostoihin perustuva yhteistyö on kasvanut kuntien ja etenkin (suurten) kaupunkien osalta nopeasti 1990-luvulta lähtien. Verkostot sekä välittävät tietoa ja osaamista vertaistoimijoiden kesken ja usein myös lisäävät monitasoelementin mukaan toimintaan, erityisesti nk. hybridiverkostojen kautta joissa jäsenenä tai muuten aktiivisina toimijoina voi olla eri hallintotason yksiköitä (Joas et al 2007). Kansainvälisten kuntaverkostojen katsotaan jopa olevan pioneereja edelläkävijöiden joukossa: *'Focusing on local climate change policy, the article examines how transnational municipal networks (TMNs) govern in the context of multi-level European governance. We find that TMNs are networks of pioneers for pioneers'* (Kern & Bulkeley 2009).

Esimerkkinä keskeisestä verkostosta paikallisen ilmastopolitiikan osalta voi nostaa esiin EU:n tukeman ja projektin muodossa vuonna 2008 käynnistämän *Covenant of Mayors*-verkoston jossa on jo yli 10 000 jäsentä (suurin osa kaupunkeja, kuntia tai alueita) joissa asuu lähes 320 miljoonaa asukasta, suurin osa toiminnasta on Euroopassa (Kern & Joas 2019, EEA 2019). Kaikki jäsenkunnat ovat sitoutuneet aktiiviseen ilmastopolitiikkaan. Verkostossa on mukana kuitenkin vain 16 suomalaista kuntaa, suurin osa suurista kaupunkeja. Kansallisesti Suomessa toimii useampi verkosto ilmastopolitiikan alalla (kuten Hinku ja Fisun-verkostot, molemmat projektipohjaisesti alkuun toimineita verkostoja, joissa kasvava määrä jäseniä, yhteensä lähes 100 kuntaa), näissä jäsenyys on laajemmin jakautunut, mutta yhä edelleen noin 2/3 kunnista on verkostomaisen ilmastoyhteistyön ulkopuolella, useimmat näistä kaikkein pienempiä kuntia (Kern & Joas 2019, verkostojen kotisivut).

Projekti- ja kokeilupohjainen toiminta on hyvä tapa saada kuntia yleensä ja etenkin pienempiä toimijoita mukaan toimintaan EGD:n tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskeistä on kuitenkin myös kokeilumaisten projektien osalta lähestyä ongelmia paikallisen kontekstin kautta, projektit, kuten hallintokokeilut, voivat tukea vahvasti tukea paikallisia tavoitteita (Matschoss et al 2016). Tutkimus on nostanut esiin kuinka keskeistä projektien monimuotoisuus on hyvien tulosten varmistamiseksi esimerkiksi ilmastoyön osalta: *'These findings point to an emerging research agenda on urban climate change experiments that needs to engage with the diversity of experimentation in different urban contexts, how they are conducted in practice and their impacts and implications for urban governance and urban life'* (Bulkeley & Castán Broto 2013).

Jotta projektien tulokset ja paikalliset hyvin toimivat ratkaisut voitaisiin saada laajemmin käyttöön on yhteiskunnalla – kansallisella tai ylikansallisilla toimijoilla – oltava halu ja resurssit tukea toimintamallien skaalausta joko vertikaalisesti, kuten paikalliselta tasolta aluetasolle, tai horisontaalisesti vertaiskuntiin ja kaupunkeihin. Tämä vaatii hallintotasojen ja toimijoiden välistä koordinaatiota (Kern 2019).

Projektipohjaisen toiminnan ja siten osittain myös verkostojen suurimpana heikkoutena voi nähdä projektirahoituksen lyhytkestoisuuden. Institutionaalinen oppiminen ja osaaminen voi jäädä heikoksi koska toimijat ja henkilöt muuttuvat nopealla tahdilla, osaamista ei jää pysyvästi organisaatioiden sisälle koska päämääränä on hakea jo seuraava projektia (Grönholm 2020).

EGD painottaa vahvasti koulutuksen ja tutkimuksen asemaa uudistusten läpiviemiseksi. Kuntien yleinen vastuu koulutuksesta luo kunnille myös vastuun katsoa EGD:n tavoitteita koulutusjärjestelmän kautta. Kuntien kouluhallinnot voivat tukea ensimmäisen ja toisen asteen oppilaitosten tehtävää kestävä kehityksen ja ympäristökasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhä tärkeämmässä asemassa on myös yliopisto- ja korkeakoulukaupunkien ja maakuntien yhteistyö paikallisten korkeakoulujen kanssa. Yhteistyöllä tuetaan sekä innovaatiotoimintaa että myös kaupunkien ja alueiden paikallisten toimintatapojen kehittämistä. Suomen osalta laajapohjaista, vahvasti institutionalisoitua yhteistyötä tehdään esimerkiksi Turun kaupungin, Turun yliopiston ja Åbo Akademin välillä esimerkiksi Turun kaupunkitutkimusohjelman puitteissa. Institutionaalista yhteistyötä on myös kansainvälisesti olemassa, mutta usein lähinnä innovaatiopohjalta (triple helix), harvemmin laaja tutkimusyhteistyötä (Joas et al 2014).

Muutoksen hallinta, uudistusten ja tuen tarve kunnissa

Tutkimustietoon perustuvaa EDG:n kokonaisanalyysiä on tässä aikataulussa ja olemassa olevalla materiaalilla vaikea tuottaa. EDG:n eri politiikkasektoreiden osalta on kuitenkin olemassa useita empiirisiä tutkimuksia jotka vahvistavat paikallisen tasoin ja erityisesti kaupunkien keskeistä osaa tarvittavissa muutoksissa.

Tärkeä osa-alue on saada tarpeeksi laaja legitimizeetti toimenpiteille tavoitteiden saavuttamiseksi. Parhaiten tavoitteet, myös vaativat, voi saavuttaa jatkuvan vuoropuhelun avulla, eri toimijoiden eri tasoilla, mutta myös kansalaisten kanssa. Tämä toiminta ei voi olla yksisuuntaista, ei ainoastaan informaatiota, vaan selvästi kaksi- tai monisuuntaista kommunikaatiota, monitaso- ja monitoimijahallintaa joka kasvattaa vahvaa paikallista osaamista, paikallista toimintakapasiteettia vaikeiden kysymysten ratkaisemiseksi (Evans et al 2005, 2006).

Hoppe et al (2016) nostaa esiin keskeisiä seikkoja jotka vaikuttavat vahvasti paikallisen tason ilmastopolitiikan menestymiseen pienissä ja keskisuurissa kaupungeissa. Tutkimus nostaa esiin selvästi vastaavat seikat jotka tulivat esiin jo DISCUS-projektissa (Evans et al 2005): *When reflecting on the role of SMCs in climate action the study revealed the importance of local capacity building schemes issued by provincial government, inter-municipal network collaboration, and the potential for local governments to mobilize and organize citizen action.* (Hoppe et al 2016).

Kunnat tarvitsevat kuitenkin tukea voidakseen (kaikki) toteuttaa EDG:n tavoitteiden saavuttamista. Pienempien kuntien resurssit (sekä taloudelliset että myös henkilöresurssit) eivät yksin riitä, eivätkä ne myöskään osallistu tietoa ja osaamista tuottavaan verkostotoimintaan yhtä vahvasti kuin suuret kaupungit ja kaupunkiseudut. EU:n ja kansallisen tason pehmeät ohjauskeinot toimivat parhaiten jos niihin on liitetty myös taloudellinen ohjauskeino, lähinnä tuen muodossa. Aikainen paikallinen osallistuminen tukiohjelmaan, verkostoon tai ohjaavaan projektiin vaikuttaa myös pidemmällä aikavälillä kunnan toimintaan (Lundqvist & Kasa 2016).

Tuen tarve voi kuitenkin olla myös enemmän ohjaavaa tukea, kuten Keskitalo et al (2016) toteaa ilmastopolitiikan osalta, koskien myös paikallista tasoa: *'...local developments that are not supported in particular by binding regulation are unlikely to achieve the same general level of implementation as issues for which such regulative demands (and thereby also requirements for prioritization) exist'* (Keskitalo et al 2016).

Lähteet

Birkmann J, Garschagen M., Kraas F. & Quang N. (2010), Adaptive urban governance: new challenges for the second generation of urban adaptation strategies to climate change, Sustainability Science.

Bondarouk E., Liefferink D. & Mastenbroek E. (2019), Politics or management? Analysing differences in local implementation performance of the EU Ambient Air Quality directive, Journal of Public Policy.

Bulkeley H. & Castán Broto V. (2013), Government by experiment? Global cities and the governing of climate change, Transactions of the Institute of British Geographers, Vol. 38, No. 3.

Cornier T. (2012), The urban sustainable development in European Union through ranking: A tool for governance or a report of territorial disparities?, International Journal of Environment and Sustainable Development.

EEA (2015), Urban sustainability issues — enabling resource efficient cities, EEA Technical Report No 23/2015, European Environment Agency (<http://www.eea.europa.eu/publications/resource-efficient-cities>).

EEA (2019), European Environment Agency: The European environment — state and outlook 2020. Knowledge for transition to a sustainable Europe.

Evans B., Joas M., Sundback S. & Theobald K. (2005), Governing Sustainable Cities, Earthscan, London.

Evans B., Joas M., Sundback S. & Theobald K. (2006), Governing Local Sustainability, Journal of Environmental Planning and Management, Vol. 49, No. 6.

Grönholm S. (2020), Governing the Baltic Sea. A study of the functionality of contemporary environmental governance. Diss. Åbo Akademi University.

Hoppe T., van der Vegt A. & Stegmaier P. (2016), Presenting a Framework to Analyze Local Climate Policy and Action in Small and Medium-Sized Cities, Sustainability 8, 847.

Joas M. (2019), Kestävää kehitystä verkostojen avulla, in Kaupungit ratkaisevat: Kaupunkitutkijoiden puheenvuoroja kaupungeista kestävä kehityksen edelläkävijöinä, Helsinki Symposium 2019, Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2019:15, Helsingin kaupunki.

Joas M., Kern K. & Sandberg S. (2007), Actors and Arenas in Hybrid Networks — Implications for Environmental Policymaking in the Baltic Sea Region, Ambio, Special Issue Nos 2-3, April 2007.

Joas M., Theobald K., Garzillo C., Kuhn S. & McGuinness D. (eds) (2014), Informed Cities Making Research Work for Local Sustainability, Routledge/Earthscan, United Kingdom.

Johnson C. (2018): The Power of Cities in Global Climate Politics. Saviours, Supplicants or Agents of Change? London: Palgrave Macmillan.

Kern K. & Bulkeley H. (2009), Cities, Europeanization and Multi-level Governance: Governing Climate Change through Transnational Municipal Networks, J o Common Market Studies, vol 47, nr 2.

Kern K. & Joas M. (2019), The dynamics of upscaling local climate action in Finland, Paper presented at NESS 2019 Conference, Luleå, WS9: Networks and coalitions in environmental politics and natural resource management (under preparation for an article).

Kern K. (2019), Cities as leaders in EU multilevel climate governance: embedded upscaling of local experiments in Europe, Environmental Politics, 28:1.

Keskitalo E. C., Juhola S., Baron N., Fyhn H. & Klein J. (2016), Implementing Local Climate Change Adaptation and Mitigation Actions: The Role of Various Policy Instruments in a Multi-Level Governance Context, *Climate* 4(1):7.

Lundqvist & Kasa (2016), Between national soft regulations and strong economic incentives: local climate and energy strategies in Sweden, *Journal of Environmental Planning and Management*.

Lundqvist L.J. (2015), Planning for Climate Change Adaptation in a Multi-level Context: The Gothenburg Metropolitan Area, *European Planning Studies*.

Matschoss K., Repo P. ja Kaarakainen M. (2016), Hallintokokeilut ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Analyysi kokeilujen kriittisistä tekijöistä ja alueellisista ulottuvuuksista, *Alue ja ympäristö* 45:2.

Rosenzweig C. et al. (eds.) (2018): *Climate Change in Cities. Second Assessment Report of the Urban Climate Change Research Network*, Cambridge (UK): Cambridge University Press.